

Právnícké osoby II.

Spolky, fundace, ústavy soukromého práva

Prof. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.

PRÁVNÍ OSOBNOST PRÁVNICKÉ OSOBY

- § 20 odst. 1 OZ: Právní osoba je organizovaný útvar, o které zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.
- Numerus clausus právnických osob
- § 118: PO má právní osobnost (§ 15 odst. 1) od svého vzniku do zániku
- § 17/2: „Zřídí-li někdo právo nebo uloží povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního jednání náleží.“
- § 20 odst. 1 věta druhá: Právní osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.
- Účel: soukromý nebo veřejný, veřejná prospěšnost

Podstatné/pojmové znaky právnické osoby dle OZ

Obecné:

1. Vliv státu a práva na vznik právnické osoby
2. Právní osobnost (tj. právní subjektivita)
3. Účel právnické osoby
4. Organizační struktura (alespoň minimální)
5. Majetková samostatnost a samostatná majetková odpovědnost

Identifikační:

1. Název
2. Sídlo
3. „Národnost“ právnické osoby

Právnícké osoby veřejného práva a stát

- § 20 odst. 2: „Právnícké osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; stanovení občanského zákoníku se použijí jen tehdy, slučuje-li se o s jejich povahou.“
- § 3029/ 2: nestanoví-li OZ jinak, nejsou dotčena ustanovení právních předpisů z oboru práva veřejného, jakožto i ustanovení jiných právních předpisů upravujících zvláštní soukromá práva.
- § 21: „Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.“ (není PO, fikce)

Právnícké osoby - základní kategorizace

- Dle faktického základu: korporace x fundace
- Dle účelu: výtěžné x nevýtěžné
- Dle právního důvodu vzniku: soukromého x veřejného práva
- Další kritéria členění?

Korporace

- / korporaci vytváří společenství osob (§ 210 OZ)
- / může mít však i jen jednoho člena, připouští-li to zákon (s.r.o., a.s.)
  - ne u spolků, OO, OZ, SVJ, CNS, PSH
- / významné pravidlo (§ 212) – KORPORAČNÍ LOAJALITA
  - člen korporace musí být vůči ní loajální, tzn. chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád, vč. členů navzájem k sobě
  - musí se podřídit společnému zájmu
  - i korporace musí ke všem svým členům přistupovat stejně (x různé druhy členství, podílů)
- / sankce za zneužití hlasovacího práva člena korporace k újmě celku
  - soud rozhodne, že se k hlasu člena v daném případě nepřihlíží
  - tzn., že v daném případě vůbec neexistuje, nepřihlíží se k němu ani při určování potřebného kvora apod.

Spolkové právo

(Základní charakteristika)

Spolkové právo

- / forma realizace práva na svobodu sdružování (ústavní garance)
- / regulace musí vyhovovat jak malým „vesnickým“ spolkům, tak spolkům se složitou vnitřní organizací a širokou členskou základnou (např. dobrovolní hasiči, skauti)
- / spolek nahradil občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (tento zákon je zrušen)
- / V ZÁSADĚ KONTINUITA S ÚPRAVOU PŘED 2013 (pozor! změna věcné příslušnosti soudů)
  - sdružení má právo změnit svoji právní formu na ústav nebo sociální družstvo podle zákona o obchodních korporacích (§ 3045)
- / Liberální úprava, spolková autonomie, minimum kogentních ustanovení
- / dispozitivní právní úprava => často užívaná formulace „neurčí-li stanovy jinak“ (ale nejen tam!!)
- / **Není-li nic ve stanovách – použije se zákon - „záchranná síť“ dispozitivních ustanovení“!!**

Co je při regulaci spolků kogentní? – k diskusi

- principy spolkového práva, jakož i soukromého práva (svoboda ustavení a členství ve spolku, korporační loajalita atd.);
- vymezení spolku jako samostatné osoby v právním smyslu (právní osobnost, „status“ spolku) - název, sídlo, účel (vč. zakázaných účelů), dvoufázový proces vzniku a zániku spolku (vč. likvidace a přeměn), zastupování statutárním orgánem spolku, zákonem stanovený standard péče řádného hospodáře volených orgánů spolku,
- deliktní způsobilost spolku (vůči 3 osobám);
- „minimální standard“ ochrany členům spolku (vč. ochrany soudní)

Spolek jako osoba v právním smyslu: „Status“ spolku

- Právní osobnost (alespoň 3 osoby, shoda na obsahu stanov)
- Účel
- Název
- Sídlo
- Způsob vzniku/zániku/přeměny
- Minimální rámec pro vnitřní organizaci spolku/jednání za spolek vůči 3 os.
- Přičitatelnost deliktního jednání

Zásady spolkového práva

- / Obecné zásady soukromého práva
  - zásada autonomie vůle,
  - zásada vše je dovoleno, co není zakázáno,
  - zásada poctivosti a ochrany dobré víry,
  - zásada dispozitivnosti norem, atd....

- / Specifické zásady spolkového práva
  - zásada volnosti a dobrovolnosti sdružování (spolčování)
  - zásada nevýdělečnosti účelu
  - zásada spolkové samosprávy
  - zásada neručení člena za dluhy spolku (oddělenosti majetkových sfér)
  - zásada osobně vázaného členství, neexistence vkladové povinnosti
  - Zásada soudní ochrany členských práv
  - Zásada zrušitelnosti spolku pouze soudem

Právní úprava SPOLKŮ DE LEGE LATA

- Čl. 11 Úmluvy (svoboda shromažďování a sdružování)
- Čl. 20 Listiny (svoboda sdružovací, včetně politických stran, oddělenost od státu, náboženské sdružování v čl. 16, sdružování v odborových organizacích v čl. 27)
  - Právní osobnost
  - Práva jednotlivců a práva spolku samotného
- především § 214–302 občanského zákoníku , ALE TÉŽ § 117 a násl.
- (dříve zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zrušen!)
- Liberální koncept, prostor pro spolkovou autonomii vůle jako jeden z projevů svobody sdružování v soukromém právu

Ústavněprávní základy – související judikatura

- Omezují prostor pro odepření zápisu spolku (§ 145) a jeho zrušení (§ 172, § 268):
  - Zákonnost, legitimní účel a nezbytnost omezení sdružovací svobody (7 As 29/2008, Komunistický svaz mládeže)
  - Zkoumání skutečného účelu spolku (8 As 67/2014, Sudetoněmecké krajské sdružení)
- Omezují prostor pro zásah soudu do vnitřní autonomie spolku (respektive jiné korporace):
  - pro církve – Fernández Martínez, číslo stížnosti 56030/07,
  - pro odbory – ASLEF, číslo stížnosti 11002/05,
  - pro politické strany – Republikánská strana Ruska, číslo stížnosti 12976/07,
  - pro jiná sdružení – Tebieti Mühafize Cemiyyeti and Israfilov, číslo stížnosti 37083/03
- Poskytují členu spolku ochranu proti spolku samotnému? (28 Cdo 2976/2010)

Založení a vznik spolku (§ 226)

- / Založení: shoda na obsahu stanov - § 218 (zakladatelském právním jednání)
- / spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku v režimu VeřRej
  - (Před 2014 veřejný rejstřík občanských sdružení neexistoval, vznikala registrací u Ministerstva vnitra
  - nebylo-li do 30 dnů od podání návrhu na zápis rozhodnuto, považuje se spolek zapsaný 30. dnem od podání návrhu § 226/3
- / odborové organizace a organizace zaměstnavatelů (§ 3025)
  - k jejich vzniku postačuje pouze shoda na stanovách a doručení oznámení o založení rejstříkovému soudu (evidenční princip

Spolková rejstříková regulace

- Spolkový rejstřík je veřejný rejstřík v zákoně č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svěřenských fondů
- Překlopila se data od MV (§ 126 VeřRej) – 80 tis. spolků + 40 tis. pobočných
- Zájmová sdružení právnických osob se zapisují do spolkového rejstříku
- Princip publicity (formální, materiální)
- Zapisují se (spolky, pobočné, zájmová sdružení právnických osob, odborové organizace, organizace zaměstnavatelů)
  - Činnost, statutární orgán, název,
  - Vedlejší činnost (podnikatelská), označení nejvyššího orgánu, rozhodčí komise, pobočný spolek

Evidence skutečných majitelů - VeřRej

Stanovy (§ 218 an. OZ)

- / Nejdůležitější interní dokument, upravuje vnitřní poměry spolku a další důležité otázky
- / Jsou realizací zásady spolkové autonomie
- / Právní povaha stanov: soukromoprávní jednání – smlouva sui generis?
- / Podstatné náležitosti (forma, obsah) - § 218 OZ
- / Pozor na dopad dispozitivní zákonné úpravy, pokud stanovy nestanoví jinak

Stanovy spolku: forma a obsah

- Písemná forma: §123
- min. obsahové náležitosti § 218
- název, sídlo, účel, práva a povinnosti členů, statutární orgán (vč. označení jeho právních členů?)
- Následky vad zakladatelského právního jednání?
  - Právní jednání se posuzuje podle svého obsahu (§ 555/1) – výklad ZPJ
  - Právní jednání je spíše platné než neplatné (§ 574)

Název a sídlo spolku

- / § 216: název spolku musí obsahovat slova „spolek“ nebo „zapsaný spolek“ či zkratku „z.s.“
- / pozornost si zaslouží § 135
  - klasická ochrana, ale již bez možnosti žádat přiměřené zadostiučinění nemajetkové újmy v penězích
- / sídlo – kdy může být v bytě?
  - nenarušuje-li to klid a pořádek v domě (§ 136)
    - => sídlo je pouze formálním místem, ze kterého sice právnická osoba komunikuje s veřejností, ale svojí činnost může vyvíjet jinde

Název spolku – související judikatura

- Zákaz klamavosti názvu
  - 7 As 28/2010, Komise pro cenné papíry, 7 As 40/2010, Komise pro kapitálový trh, 7 As 51/2010, CENTRALBANK
- Zákaz zaměnitelnosti názvu
  - „silný prvek“, „kmen názvu“, „celkový dojem“, principy firemního práva – 32 Odo 840/2004 –, ale použitelné obecněji – 23 Cdo 1962/2015, 23 Cdo 3060/2010
- **VS v Praze, 7 Cmo 369/2015, R 12/2018**
  - **Aikido Domažlice x Aikido Habartov – (ne)klamavost či (ne)zaměnitelnost názvu spolku**

Účel spolku , činnost spolku

- / Účel = v zásadě odůvodňuje smysl existence spolku – dovolený (§145), nevýdělečný (§217 odst. 1 a 2)

X

- / Činnost = konkrétní naplnění účelu
jsou ve vztahu cíle a prostředku

- / Nevýdělečnost účelu spolku X Výdělečná činnost spolku

Podnikání spolků (nutno reinvestice zisku)

Podíl na podnikání jiné osoby

AKUTÁLNĚ DISKUSE O NOVÉM ZDANĚNÍ NNO (MF)

- **JUDIKATURA: nezákonný účel:**
  - výkon veřejné správy bez zákonného zmocnění – 29 Cm 46/2017, Zastupitelské centrum Doněcké lidové republiky

Podnikání spolků

- vedlejší činnost, nesmí být účelem, ale prostředkem k dosažení účelu
- „se zřetelem k podnikání“ - podnikatel (§420) žádné výhody (např. v souvislosti s ochranou spotřebitele apod.)
- Nevýhoda: neaplikovatelnost pravidla podnikatelského úsudku, proto lepší formou účasti na podnikání obchodní korporace
- Může být špicí/součástí koncernové struktury, postavení „vlivné osoby“

JUDIKATURA (STARŠÍ): Podnikání jako hlavní činnost:
(MS v Praze 5 A 184/2012, NS 5 Tdo 272/2017)

Orgány spolku

- / Nejvyšší orgán (může být totožný i se statutárním orgánem – tj. spolek s orgánem 2 v 1)
- / Statutární orgán – jediný obligatorní, zbytková působnost, jeho určení obligatorní náležitostí stanov

- / Kontrolní komise
- / Rozhodčí komise
- NOVÁ JUDIKATURA: rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 5249/2015, ze dne 17. 10. 2017 – úprava disciplinárního řízení ve spolkových stanovách
- / Další orgány určené ve stanovách

- / Péče řádného hospodáře, rejstříkové souvislosti

Soudní ochrana člena spolku

- Nikdo nemůže být nucen ke členství (§215 odst. 1) – možnost vystoupit
- Povinnost podrobit se rozhodnutím vnitřních orgánů spolku, jsou-li v souladu se zákonem a stanovami
- DŘÍVE: Limitovaná ingerence do vnitřních záležitostí spolku, avšak i dříve judikatura dovodila, že nejen určovací žaloba podle § 15 odst.1 ZSO, viz NS 28 Cdo 2916/2006, 28 Cdo 1919/2009, 28 Cdo 4178/2007 – požadavek na vydání účetních dokladů, 28 Cdo 1018/2005 – majetkové vypořádání při zániku členství, III. ÚS 2542/07 a 28 Cdo 1919/2009 – žaloba na určení členství
- OZ zpřesňuje rámec soudní ochrany člena

Možnosti soudní ochrany člena spolku dle OZ:

- Zdrženlivost při přezkoumávání rozhodnutí orgánů spolku
  - Žaloba na neplatnost rozhodnutí spolkového orgánu pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami (§ 258)
  - Žaloba na neplatnost vyloučení ze spolku (§ 242)
  - Žaloba o přiměřené zadostiučinění při závažném porušení základních členských práv (§ 261)
  - Žaloba na vyslovení neplatnosti smlouvy o fúzi (§ 283)
  - další možnosti, v případě práv přiznaných zákonem nebo stanovami (např. poskytnutí vysvětlení dle § 251)
-
- **POZOR!** §245: soud musí zkoumat (vždy z úřední povinnosti), zda není usnesení členské schůze nebo jiného orgánu nicotné (hledí se na něj, jako by nebylo přijato), pokud: v rozporu s dobrými mravy nebo pokud mění stanovy tak, že jejich obsah odporuje donucujícím ustanovením zákona)

Soudní ochrana člena – žaloba na neplatnost rozhodnutí orgánu spolku (§ 258)

- / Speciální druh určovací žaloby, kde není nutno prokazovat naléhavý právní zájem
- / právo člena spolku napadnout rozhodnutí orgánu spolku
  - podrobnější regulace než doposud
- / prodlužují se lhůty, které je nutno dodržet
  - subjektivní ze 30 dnů na 3 měsíce
  - objektivní z 6 měsíců na 1 rok
- / soudu se zakládá pro určité případy pravomoc nevyhovět žalobě, byť by rozhodnutí orgánu spolku bylo v rozporu se zákonem nebo se stanovami (§ 260)
  - konflikt individuálního zájmu člena spolku a zájmu korporace, nebo zájmu na ochraně práv třetích osob nabytých v dobré víře
  - přiměřeného zadostiučinění

Pobočný spolek (§ 219) odvozená a omezená právní osobnost

- / odvozená právní osobnost od hlavního spolku
- / lze vytvářet i organizační jednotky bez právní osobnosti
- / PS existenčně závislý na hlavním spolku
- / pro vztah hlavního a pobočného spolku hlavní význam vymezení práv a povinností ve stanovách hlavního spolku
- / PS mohou vlastnit majetek, mít vlastní orgány atd. (záleží na stanovách hlavního spolku)

Zrušení/likvidace/zánik spolku

- Zrušení spolku: uplynutím doby, splněním účelu, dobrovolným rozpuštěním spolku, nebo rozhodnutím soudu (§268), pokud:
  - Vyvíjí zakázanou činnost §145
  - Vyvíjí činnost v rozporu s § 217
  - Nutí třetí osoby ke členství, k účasti na činnosti, podpoře nebo
  - Brání členům ze spolku vystoupit
  - Dále viz § 172 (společné pro PO)

Přeměny (transformace) spolků

- **Fúze** – sloučení (nejméně 1 zaniká), splynutí (vzniká nový), na základě smlouvy o fúzi
- **Rozdělení** – rozdělení sloučením s jinými (existujícími spolky na základě smlouvy o rozdělení) nebo rozdělení s vytvořením nových spolků (projekt rozdělení).
- **Změna právní formy** (pouze spolky vzniklé do 31. 12. 2013)
- Účinnost přeměny dnem zápisu do spolkového rejstříku.

Transformace spolku na jiné právní formy (spolků – bývalých o.s.)

- / na ústav nebo sociální družstvo (§ 3042)
- / možnost dána bez časového omezení
- / není upraveno v zákoně – je velmi obecně
- / nutno se vypořádat s právy členů (pokud na ústav)
- / -----
- / Kdy vhodné?
- / Který orgán rozhoduje?
- / Jakou formu musí mít rozhodnutí i změně právní formy?

Fundace nadace a nadační fond

(základní charakteristika)

Nadace – základní charakteristika I.

- Trvalá služba účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému
- Účel: veřejně prospěšný, dobročinný (i soukromě prospěšný)
- Podnikání nadací jako vedlejší činnost – přímé i „nepřímé“
- Preference vůle zakladatele - změna nadační listiny, změna nadačního účelu
- Nové pojmy: nadační kapitál, nadační jistina (zvláštní režim)

Nadace – základní charakteristika II.

- Dispozitivní úprava vnitřních poměrů (zákon požaduje i nadále existenci statutárního a kontrolního orgánu)
- Odstranění některých detailních regulací, např. investování majetku, pravidla o omezení nákladů, ALE!
- Jiná detailní úprava včleněna: vklady do nadace, nadační kapitál (snižování a zvyšování nadačního kapitálu, přeměny fundací, zrušení nadace)
- Detailní zvláštní úprava zrušení a zániku nadací/naložení s likvidačním zůstatkem u VP nadací
- Možná přeměna nadace na nadační fond a naopak

Nadační fond – základní charakteristika I.

- **8 ustanovení** – řeší pouze základní statusové otázky
- 29 Cdo 3225/2016 – k možnosti změny zakladatelského právního jednání NF (vč. změny účelu)
- Analogie nikoli subsidiarita k nadaci
- Účel: společensky nebo hospodářsky užitečný
- Nemusí (může) mít trvalý charakter
- Ponechán značný prostor zakladateli (vnitřní organizační struktura a kontrolní mechanismy)
- Vyšší flexibilita a variabilita využití (i pro soukromé účely, limit nikoli za účelem podnikání)
- Zakladatel si může ponechat za trvání existence určitá práva a povinnosti

Nadační fond – základní charakteristika II.

- Podnikání i nakládání s majetkem – méně omezení
- Základ tvoří soubor majetku vzniklý v vkladů, které nemusí (ale mohou) splňovat požadavek trvalého výnosu a darů
- Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál
- Změna právní formy na nadaci /nadační fond??
- Lze jednodušší režim vnitřních poměrů/není povinnost mít statut
- Nemá obecně reportní povinnost ani povinnost auditu

NADAČNÍ LISTINA – ZAKLADATELSKÉ PRÁVNÍ JEDNÁNÍ

- OBSAH (OBLIGATORNÍ, PRAVIDELNÝ, FAKULTATIVNÍ)
- „TAILOR MADE“ FUNDAČNÍ STRUKTRY
- FORMA
- VÝKLAD
- MOŽNOST ZMĚNY NL, MOŽNOST ZMĚNY ÚČELU – velkorysá, dvousečná zbraň!!
- *Pihera, V., Ronovská, K., Fundační principy a hranice jejich flexibility. K Otázce možnosti dodatečných změn podmínek fungování svěřenských fondů a fundací, Právník, č. 9/2018, str. 705 a násl.*

Postavení zakladatele

- Při založení a vzniku nadace:
  - Fundační svoboda (a její limity) – NEPSANÉ PRAVIDLO NADAČNÍHO PRÁVA
  - Jednostranné právní jednání
  - Osobní právo (nezcizitelné, nepřechází na dědice)
  - Nastavení základních parametrů (podnikání, přeměny...)
- Při existenci nadace (limitované):
  - Spolupůsobení/ kontrola – pokud si vymezí v NL nebo stanoví zákon
  - Riziko nedostatečné oddělenosti majetkových sfér (nefunguje ochrana majetku)
  - TRENNUNGSPRINICIP – SPÁDOVĚ ODDĚLENOST MAJETKOVÝCH SFÉR

Ústav soukromého práva

(základní charakteristika)

Ústavy soukromého práva

SPECIFIKA: účel, postavení zakladatele, vnitřní organizační struktura

- - Ústav veřejného x soukromého práva
- „souhrn prostředků, jež majíce sloužiti určitému společnému účelu tvořící technickou jednotku“ (Matějka, 1929, str. 77)
- Historicky využívány k podpoře chudých, nemocných, vzdělání, vědy
- Vážný 1559: „ústav není než druh nadace“
- Předchůdci („konkurenti“): příspěvkové organizace – obecně prospěšné společnosti
- - majetkový substrát (fundační charakter), povinný vklad
- - ústavy veřejného práva - v.v.i., ČT, ČTK, Národní galerie
- Obecně prospěšná společnost (předchůdce – ale zcela jiná právní forma)

Ústav v OZ- základní charakteristika I.

- - Zvláštní typ právnické osoby soukromého práva (§405 a násl.)
- - Hybridní forma ex lege
- Blíže Ronovská, K. Ústav soukromého práva: na pomezí mezi fundací a korporací, Právní rozhledy č. 6/2017. str. 191
- - Systematické zařazení: Oddíl 4, § 405 a násl. – odůvodněno „kombinací věcného základu s osobním prvkem“
- - Účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářky s využitím své osobní a majetkové složky.
- - Činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených
- - Provozuje-li závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti

Ústav soukromého práva

Ústav v OZ- základní charakteristika II.

- - Specifické postavení zakladatele ústavu
- (stojí mimo ústav, ex lege nadán řadou pravomocí, vč. zrušení)
- - svoboda ustavování, svébytnost úpravy, dispozitivita úpravy
- - Stručná úprava – základní parametry (název, účel, min. obsah zakladatelského právního jednání, vznik, orgány, zrušení, zánik..)
- - Na právní poměry ústavu se použije „obdobně“ ustanovení o nadaci (problematické)
- Spíše vykládat jako „přiměřeně“
- **Tématu viz 29 Cdo 4197/2015!! – FORMA PROSTÁ PÍSEMNÁ**

Obecně prospěšná společnost

- - Zachována plná právní kontinuita existujících OPS – nadále se řídí „dosavadními předpisy“
- - Zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (již nebude možno novelizovat)
- - Nové nebude možno zakládat, existující „dožijí“
- § 3050: možnost přeměny na ústav, nadaci, nadační fond
- - Ustanovení o přeměně právnických osob OZ se použijí „obdobně“ pro přeměnu OPS na ZÚ, N, NF
- aktuální judikatura k OPS: 29 Cdo 3478/2016 ze dne 28.6. 2018
- (viz prezentace „spolkové právo“)

Děkuji za pozornost! 😊